

La sinodalitat avui i ara

Per una Església sinodal: comunió, participació i missió

Sor Nathalie Becquart, xmcj

Vivim el Sínode actual tenint presents els quatre sínodes anteriors: els dos sínodes de bisbes sobre la família el 2014 i el 2015, l'assemblea ordinària sobre els joves, la fe i el discerniment vocacional l'any 2018 i l'assemblea extraordinària sobre l'Amazònia l'any 2019. Aquests dos últims sínodes estan en consonància amb els dos sínodes anteriors sobre la família, que havien incidit en el repte de l'acompanyament i del discerniment. El sínode sobre els joves i el de l'Amazònia han posat força de manifest el repte de la sinodalitat, fruit del discerniment sinodal, com a única via perquè l'Església transmeti la fe avui i arribi als nostres contemporanis per anunciar-los l'alegria de l'Evangelí. .

Així arribem al "Sínode de la sinodalitat", que té un títol que expressa bé el seu significat: "Per una Església sinodal: comunió, participació i missió". És, doncs, un sínode sobre l'Església: quin estil d'Església volem ser avui? La sinodalitat és el camí a seguir per una Església missionera, una Església que viu la comunió i una Església que viu la participació de tots per al servei del món.

En un important discurs amb motiu del 50è aniversari de la creació del Sínode dels bisbes, el Papa Francesc va destacar que la sinodalitat és la crida de Déu per a l'Església avui. Recentment ho va reiterar d'aquesta forma: "La sinodalitat és la manera de ser de l'Església avui segons la voluntat de Déu en una dinàmica d'escolta i discerniment de l'Esperit Sant"¹. Així doncs, la sinodalitat és una dimensió constitutiva de l'Església des del principi, que avui redescobrim com a fruit del Concili Vaticà II, però que en realitat prové de l'Església de la Pentecosta. Aquesta sinodalitat és la vocació de l'Església per al temps que vivim.

Si és realment una crida de Déu, Déu ens donarà la gràcia de dur-la a terme en totes les nostres diòcesis i entorns eclesials. Un document important de la Comissió Teològica Internacional, publicat el març de 2018, i que fa referència a la sinodalitat en la vida i la missió de l'Església, és citat pel Papa Francesc i recorda als fidels de la diòcesi de Roma: «La sinodalitat expressa la naturalesa de l'Església, la seva forma, el seu estil i la seva missió»². És una manera de mirar l'Església amb un èmfasi real en tots els batejats i, sobre tot el poble de Déu, tots junts som l'Església. Som un subjecte d'Església, com diu el teòleg i

¹ Visita ad Limina dels bisbes del sud de França (10 de setembre de 2021).

² Discurs als fidels de la diòcesi de Roma (18 de setembre de 2021).

canonista Alphonse Borras.³ La sinodalitat és una manera de veure l'Església en una visió dinàmica de la història, una Església de subjectes i protagonistes. Tots són protagonistes, ningú no es pot veure com una simple aparença perquè l'Esperit Sant habita en tots. L'Esperit Sant guia el poble de Déu, ens guia tots junts (cf. LG 12). La manera com rebem i busquem implementar la sinodalitat com a forma de vida de l'Església i la seva missió, posada en èmfasi avui pel pontificat del Papa Francesc està profundament arrelada en la comprensió de l'ecclesiologia del Vaticà II.

El repte d'aquest proper sínode es concreta en el procés d'escolta i discerniment que s'està duent a terme sobre el terreny a totes les diòcesis, parròquies i grups eclesials. Es tracta d'escoltar el *sensus fidei* per fer un camí de comunió. Hem de capgirar la piràmide. Com va dir el Papa Francesc, partir del poble de Déu és el camí pel qual escoltem el *sensus fidei* i caminem cap a una Església sinodal.

Tornant al procés sinodal, la fase diocesana és molt important, perquè implica escoltar la totalitat del batejat, subjecte del *sensus fidei* infal·lible *en creure*. Són moltes les resistències a la superació de la imatge d'una Església rígida distingida entre líders i subordinats, entre els que ensenyen i els que han d'aprendre, oblidant que Déu li agrada capgirar posicions: "Ha derrocat els poderosos dels seus trons, ha exaltat els humils" (Lc 1,52), va dir Maria. Caminar junts descobreix com a línia l'horitzontalitat més que la verticalitat. L'Església sinodal restaura l'horitzó des del qual surt el sol, que és Crist: aixecar monuments jeràrquics significa amagar-lo.⁴

Aquest Sínode ens convida a deixar enrere allò que el pare Yves Congar⁵ va anomenar la visió "jeràrquica" -una jerarquia sobredimensionada que accentua la visió institucional de l'Església- per redescobrir la visió original dels primers cristians d'una fraternitat formada per germans i germanes en Crist.

Si ens fixem en el simbolisme que ens va transmetre el Vaticà I, trobem imatges artístiques que mostren la llum de l'Esperit Sant baixant del cel per aturar-se sobretot en la figura del romà pontífex. El Vaticà I va destacar el paper del Papa i la seva primàcia. El Vaticà II ens va fer redescobrir la importància de la col·legialitat. És un desenvolupament que parteix d'una Església jeràrquica i piramidal i arriba a una Església sinodal i fraternal. És un estil d'Església que el papa Francesc va experimentar, entre altres coses, durant el Sínode sobre els joves, quan es va dedicar a beure *mate* -una beguda tradicional argentina- durant una pausa per al cafè, xerrant d'una manera amable amb joves laics, amb els bisbes i amb els cardenals. Amb aquest esperit de circularitat, tots entrem en

³ Alphonse Borras, "Délibérer en Église : communion ecclésiale et fidélité évangélique" a: *Nouvelle Revue Théologique*, 2010/2 (tom 132), pp. 177-196.

⁴ *Discurs als fidels de la diòcesi de Roma* (18 de setembre de 2021).

⁵ Yves Congar, «Mon cheminement dans la théologie du laïc et des ministères» a: *Écrits réformateurs*, coll. «Textes en main», París, Éditions du Cerf, 1995, p. 124

l'escolta mútua. També veiem aquest poble de Déu caminant junts en la diversitat de persones, posant els més petits davant seu. El *sensus fidei* inclou nens, joves, laics, discapacitats, bisbes: tots en l'alè de l'Esperit cerquen junts la veritat. Sempre es tracta d'una conversió que se'ns presenta com una tasca, fins i tot en la nostra imaginació, perquè molta gent veu l'Església principalment com una jerarquia piramidal i no com un poble pelegrí i missioner en moviment.

Aquest sínode "Per una Església sinodal: comunió, participació i missió", convocat pel Papa Francesc, convida tota l'Església a qüestionar-se sobre aquest tema decisiu per a la seva vida i missió, però no es tracta simplement de reflexionar sobre el tema, sinó de viure-la i posar-la en pràctica. Aquest sínode és un autèntic exercici, un camí que cal fer junts, com un pelegrinatge, per aprendre a viure la comunió de manera més concreta, i fer participar tothom per preparar-lo per a la missió. És a dir: viure diàriament aquella que és la naturalesa mateixa de l'Església en les seves arrels trinitàries: Església, Poble de Déu pelegrí i missioner.

Aquest procés sinodal comença, amb la fase diocesana, el pas més important, una fase inaugurada amb l'escolta de tots els batejats. Els fruits d'aquesta escolta seran resumits i comunicats a les Conferències Episcopals, que es portaran a recollir de manera sinodal allò que es rebrà de les diòcesis per comunicar-ho a la Secretaria General del Sínode dels Bisbes.

Tot el material rebut de les Conferències Episcopals ens ajudarà a elaborar la primera edició de l'*Instrumentum Laboris* que alimentarà les trobades a nivell continental. Aquestes trobades continentals produiran, al seu torn, els documents finals que seran la base de la segona edició de l'*Instrumentum Laboris*, que servirà per a l'Assemblea del Sínode dels Bisbes d'octubre de 2023.

Avui donem la benvinguda a aquest viatge en el context en què vivim, marcats per la pandèmia, pels grans canvis, per les desigualtats i les injustícies dins de les quals escoltem el crit de la terra i dels pobres (cf. DP 4). Així vivim el que es va dir a la *Gaudium et Spes* sobre els signes dels temps que estem cridats a llegir com a Església (GS 4). El procés sinodal comença mirant la realitat, la situació en què vivim per llegir els signes dels temps. Com ens recorda el Papa Francesc, tots estem en el mateix vaixell, som una família humana. Hem de trobar la manera de viure la fraternitat i l'amistat social a la nostra casa comuna. En aquest sentit, la sinodalitat assumeix plenament la perspectiva de *Laudato Si'* i la *Fratelli Tutti*, dos textos que són el mapa de la missió d'avui. Per a l'Església, l'única manera de posar en pràctica aquestes dues encíclics lluminoses és precisament la conversió sinodal. El Document Preparatori defineix la sinodalitat com un element constitutiu de l'Església: "la sinodalitat constitueix el mestre del carrer de l'Església, cridat a renovar-se sota l'acció de l'Esperit i mitjançant l'escolta de la Paraula" (DP 9).

Com que cal escoltar l'Esperit Sant, el procés sinodal ha de ser considerat un procés espiritual que pretén ajudar-nos a imaginar un futur diferent per a l'Església i per a la societat, perquè l'Església està cridada a ser signe profètic per a tota la família humana, que necessita un projecte comú. En concloure el seu discurs amb motiu del 50è aniversari del Sínode dels Bisbes, el Papa Francesc va dir que el repte de l'Església és ser aquesta llum per a les nacions. La sinodalitat només serveix per millorar la vida de l'Església *ad intra*: també té sempre una finalitat *ad extra* per a la societat humana. Per això, és molt important ser conscient que aquest procés sinodal està destinat a donar fruits per a totes les nostres societats i per a tot el planeta, no només per a l'Església.

El repte és viure una nova Pentecosta, com ja hem viscut en el Sínode dels joves. Va ser una autèntica experiència d'Església tal i com la somiem, una Església que ens dóna una gran alegria i ens renova. D'aquesta experiència va néixer la imatge d'una nova Pentecosta, que és també la imatge utilitzada pel Concili Vaticà II. En aquesta nova etapa de recepció del Vaticà II, estem cridats a viure una nova *actualització*, dins d'aquella *actualització* que va ser el Vaticà II i que encara no hem acabat de rebre. Amb motiu de l'obertura, el papa Francesc va definir l'actual Sínode com un esdeveniment de gràcia⁶; per això, va proposar l'oració *Adsumus Sancte Spiritus* per a aquest procés sinodal. Aquesta pregària mereix ser meditada perquè ens explica totes les actituds espirituals que estem cridats a viure per entrar en aquest camí. Viure la sinodalitat requereix humilitat, requereix estar obert a l'acció de l'Esperit Sant i requereix caminar per un camí de conversió.

La finalitat del Sínode, tal com es descriu en el Document Preparatori, no és simplement produir documents. Més aviat es tracta de: "fer germinar els somnis, despertar profecies i visions, fer florir les esperances, estimular la confiança, lligar ferides, teixir relacions, ressuscitar un alba d'esperança, aprendre els uns dels altres i crear imatges positives que il·luminin les ments, escalfi els cors, retorni força a les mans» (DP 32).

En l'enquesta realitzada després del Sínode als joves,⁷ 43 pares sinodals i joves oients van donar testimoni dels fruits de l'Esperit Sant que van aportar a través de la seva experiència comuna de sinodalitat, fruit tant del nivell personal com del comunitari. Com ens diu el Papa Francesc: "El que el Senyor ens demana, en cert sentit, ja està plenament contingut en la paraula sínode. Caminar junts – laics, pastors, bisbe de Roma – és un concepte fàcil de posar en paraules, però no tan fàcil de posar en pràctica".⁸ Fins que no s'ha fet una autèntica experiència de sinodalitat, no se sap què és. No n'hi ha prou amb treballar

⁶ *Discurs amb motiu de la reflexió per a l'inici del procés* (9 d'octubre de 2021); *Homilia d'obertura del Sínode sobre la sinodalitat* (10 d'octubre de 2021).

⁷ Nathalie Becquart, article de llicència canònica, Boston College School of Theology and Ministry, 2019-2020.

⁸ *Discurs del 50è aniversari del Sínode dels Bisbes* (17 d'octubre de 2015).

intel·lectualment per entendre la sinodalitat. Cal experimentar-ho de primera mà. El que proposa aquest Sínode actual és aprendre o reaprendre l'experiència de la sinodalitat.

Originalment, la sinodalitat era l'estil de l'Església. A l'Església primitiva, el govern era sinodal i col·legiat: ningú decidia sol. Aleshores, per moltes raons, com va dir Congar, el segon mil·lenni va posar l'accent en la jerarquia de l'Església, percebuda com una societat perfecta. Avui ens trobem amb l'obligació de tornar a aprendre la sinodalitat, que estava present en els Fets dels Apòstols al Concili de Jerusalem. Ara bé, no es tracta de copiar i enganxar allò que s'ha viscut en el passat, perquè les circumstàncies i el context han canviat. Així doncs, hem de discernir com viure i enfortir la sinodalitat en el nostre temps. És un camí de conversió sinodal que cal seguir, però no com si l'haguéssim de començar des del no-res. En diversos llocs ja hi ha hagut experiències sinodals, en particular en sínodes diocesans.

La invitació d'aquest Sínode actual és, en primer lloc, mirar com estem vivint ja aquest "caminar junts" que és la sinodalitat. Avui estem cridats a continuar practicant la sinodalitat per respondre a la crida de Déu per esdevenir una Església més sinodal. En una paraula, és la "sinodalització" de tota l'Església.

Ens trobem avui en aquesta fase d'aprenentatge, o re-aprenentatge, en una Església sinodal que és una Església que escolta, on tothom pot aprèn dels altres. És un viatge "d'aprenentatge" a través del qual experimentem sortir junts per aprendre. En cert sentit, el que estem vivint en aquest Sínode és un camí per ser una Església "que aprèn" en què cadascú de nosaltres -sacerdots, bisbes, responsables pastorals, dones, homes, batejats, laics, consagrats- és sempre un ésser més sinodal. El papa Francesc ho va dir així: "El Concili Vaticà II donà un ideal de comunió sinodal i episcopal. Encara l'hem de fer créixer, fins i tot a nivell parroquial fins i tot pel que fa al que està prescrit queda molt per fer. Hi ha parròquies que no tenen ni consell pastoral ni consell d'afers econòmics, encara que el Codi de Dret Canònic les obligui a fer-ho. Aquí és també on entra en joc la sinodalitat."⁹

En definitiva: "No n'hi ha prou amb tenir un sínode, cal ser un sínode. L'Església necessita un compartir interior: un diàleg viu entre pastors, i entre pastors i fidels."¹⁰

És un dels grans reptes d'aquest Sínode enfortir diàleg. Aquest diàleg requereix una circularitat entre el *sensus fidei fidelium*, de tots els fidels, el magisteri, i la tasca de la teologia. Les tres claus indispensables per a la sinodalitat viva són: la comunió, la participació i la missió. No estan separades l'una de l'altra" sinó que

⁹ Entrevista exclusiva de *La Croix* de Guillaume Goubert i Sébastien Maillard (17 de maig de 2016).

¹⁰ *Discurs als líders de l'Església greco-catòlica d'Ucraïna* (5 de juliol de 2019).

les hem d'articular entre elles. Es relacionen entre elles. Aquest és el repte que estem vivint. La sinodalitat comença amb un cafè o un àpat junts. És l'estil de l'Església-família, on ens trobem com a germans i germanes, unides i centrades en la pregària i la paraula de Déu, per viure la fraternitat en Crist entre nosaltres i amb tota la humanitat.

El Papa Francesc ens ha donat tres paraules clau com a full de ruta per a aquest Sínode: "Conèixer, escoltar, discernir: tres verbs del Sínode sobre els quals m'agradaria detenir-me"¹¹. Perquè "fer un Sínode" vol dir caminar pel mateix camí, caminar junts com Jesús va venir a trobar-se amb tants homes i dones durant la seva missió. Podem pensar especialment en la manera com Crist va arribar als deixebles en el camí d'Emaús com a autèntic paradigma d'Església sinodal (cf. Lc 24). Viure la sinodalitat és caminar junts com a poble de pelegrins missioners per aprendre i tornar a aprendre l'estil de Jesús que va a trobar-se i escoltar. La sinodalitat va de la mà d'aquesta cultura de la trobada: vol dir ser una Església a imatge de Déu que no viu a la lluna ni en espais ideals.

Déu no viu en llocs estèrils, en llocs tranquils, lluny de la realitat, sinó que camina amb nosaltres i ens troba allà on som, pels camins sovint difícils de la vida. Quan obrim avui el camí sinodal, comencem a preguntar-nos -Papa, bisbes, sacerdots, religiosos i religiosos, laics- si nosaltres, com a comunitat cristiana, encarnem l'estil de Déu de caminar en la història i compartir els reptes de la humanitat. Estem disposats a viure l'aventura del viatge o, per por al que desconeixem, ens refugiem en les excuses de "no té sentit" o "sempre hem fet això"?¹²

Som ben conscients que la perspectiva i la proposta d'aquest Sínode estan produint reaccions molt diferents arreu del món. Hi ha molts llocs on es rep amb molta il·lusió. Però també és una crida al canvi, una crida a entrar en un nou estil d'Església. Per tant, és normal que hi hagi pors i resistències, perquè anem cap a un camí en part desconegut. Hem de seguir centrats en el fet que és realment Crist qui se'ns ha donat com a model de sinodalitat. El papa Francesc comenta la història del nen Jesús al temple i diu: "Jesús estava allí, anava i venia enmig de les persones, feia broma amb els de la seva edat, escoltava les històries dels adults i compartia les alegries i la tristesa de la caravana. El terme grec utilitzat per Lluç per a la caravana de pelegrins -*sinodia*- indica precisament aquesta "comunitat en camí" de la qual forma part la Sagrada Família. Gràcies a la confiança dels seus pares, Jesús es mou amb llibertat i aprèn a caminar amb els altres."¹³

¹¹ *Homilia d'obertura del Sínode sobre la sinodalitat* (10 d'octubre de 2021).

¹² *Homilia d'obertura del Sínode sobre la sinodalitat* (10 d'octubre de 2021).

¹³ Exhortació apostòlica *Christus Vivit*, 29.

Viure aquesta *sinodia*, aquesta comunitat en moviment, és ser com Jesús, és a dir, barrejar-se enmig dels altres. És a aquesta manera de caminar junts on se'ns convida.

Aquest camí passa per la manera d' *escoltar*. El Papa va insistir en aquest punt amb els seus col·legues diocesans a l'inici d'aquest procés sinodal: "Aquest itinerari va ser concebut com un *dinamisme d'escolta mútua*, vull subratllar això: un dinamisme d'escolta mútua, realitzada a tots els nivells de l'Església, que implica tot el poble de Déu".¹⁴

Després de la trobada i l'escolta, el tercer moment de la sinodalitat és el discerniment. El camí de la sinodalitat és un camí de discerniment espiritual i eclesial que s'inicia amb la pregària i l'escolta de la paraula de Déu. Aquest camí pretén estimular "la generació i posada en marxa de processos que ens construeixin com a poble de Déu més que la recerca de resultats amb conseqüències ràpides"¹⁵.

El sínode és també una crida a exercir la responsabilitat ministerial i pastoral en un nou estil, el del discerniment. Un estil sinodal en què "el pastor es fusiona amb la comunitat on camina i de la qual és el servent".¹⁶ Es tracta de viure una veritable *conspiratio*, per utilitzar la noció de Sant Joan Henry Newman, és a dir, un "alè comú entre els fidels i els pastors".¹⁷

La Constitució Apostòlica *Episcopalis Communio* va descriure el sínode no principalment com un esdeveniment, sinó com un procés que integra diverses etapes, designades com a etapes de preparació, celebració i implementació. Però el camí que ja hem fet, ens adonem que la primera fase ja forma part del sínode. Del 9 al 10 d'octubre de 2021 ja hem entrat tots al Sínode! El procés no només té el seu punt de partida sinó també el seu punt d'arribada al poble de Déu (EC 7). De sínode en sínode, entenem millor què és la sinodalitat i la seguim acceptant.

Per concloure, m'agradaria plantejar quina és la pregunta fonamental d'aquest Sínode (DP 26):

Una Església sinodal, en l'anunci de l'Evangeli "camina junts": com es realitza avui aquest "caminar junts" en la vostra Església particular? Quins passos ens convida a fer l'Esperit per créixer en el nostre "caminar junts"?

¹⁴ *Discurs als fidels de la diòcesi de Roma* (18 de setembre de 2021).

¹⁵ *Carta del Papa Francesc al Sant Poble de Déu que camina per Alemanya* (29 de juny de 2019).

¹⁶ Nathalie Becquart, Geneviève Comeau, Noëlle Djimadoumbaye, Odile Hardy, Agata Zielinski, *C'est maintenant le temps favorable: Cinq regards de femmes sur la crise*, Éditions Emmanuel, París, 2021.

¹⁷ Cf. John Henry Newman, "Sobre la consulta dels fidels en matèria de doctrina".

L'important és discernir on som i quins altres passos podem fer per seguir avançant. Per dur a terme aquest procés sinodal, el document preparatori va acompanyat del *Vademecum*, una guia pràctica amb suficients trets concrets per adaptar-se al context local i per poder viure aquest viatge sinodal. Aquests documents ens presenten deu grups temàtics a través dels quals podem aprofundir en el nostre discerniment a través d'aspectes concrets de la vida a l'Església: companys de viatge; escoltar; parlar; celebrar; corresponsabilitat en la missió; el diàleg a l'Església i a la societat; diàleg amb altres confessions cristianes; autoritat i participació; discernir i decidir; formació a la sinodalitat.

Mentre tota l'Església recorre aquest camí, tinguem presents els objectius d'aquesta experiència de "caminar junts":

- a) recordar com l'Esperit ha guiat el camí de l'Església a través de la història i ens crida avui a ser testimonis junts de l'amor de Déu;
- b) viure un procés eclesial que implica la participació i la inclusió de tots, que ofereix a tothom, especialment a aquells que per diferents motius es troben marginats, l'oportunitat d'expressar-se i de ser escoltats per contribuir a l'edificació del poble de Déu ;
- c) reconèixer i apreciar la riquesa i la diversitat dels dons i carismes que l'Esperit atorga lliurement per al bé de la comunitat i en benefici de tota la família humana;
- d) experimentar maneres d'exercir la responsabilitat compartida al servei de l'anunci de l'Evangeli i del compromís de construir un món més bell i habitable;
- e) examinar com es viu la responsabilitat i el poder a l'Església, així com les estructures de govern, destacant i buscant convertir els prejudicis i les pràctiques desviades que no estan arrelades en l'Evangeli;
- f) reconèixer la comunitat cristiana com un subjecte creïble i un interlocutor fiable per al diàleg social, la curació, la reconciliació, la inclusió i la participació, la reconstrucció de la democràcia, la promoció de la fraternitat i l'amistat social;
- g) renovar i enfortir les relacions entre els membres de les comunitats cristianes, així com entre les comunitats i altres grups socials, per exemple comunitats de creients d'altres confessions i religions, organitzacions de la societat civil, moviments populars, etc.
- h) promoure el valor i l'apropiació dels fruits de les experiències sinodals recents a nivell universal, regional, nacional i local;

Tot això, per dur a terme aquest recorregut sinodal en què tots estem cridats a ser protagonistes. Escoltant l'Esperit Sant i fent-ho junts, avançarem. Estem cridats, allà on siguem, a promoure i fomentar una àmplia participació en aquest procés sinodal, a crear una experiència de sinodalitat i a recollir-ne els fruits. És un camí d'aprenentatge que s'obre davant nostre, un art que s'aprèn vivint-lo: l'art del discerniment, l'art de l'Esperit Sant en una Església dinàmica en moviment històric. Aquest art s'aprèn a través de la relació, la comunió, l'escolta, el diàleg, la corresponsabilitat, la reciprocitat, la circularitat i la valorització dels carismes. Tot això ens convida a teixir relacions entre el poble de Déu, abandonant qualsevol visió competitiva.

És l'Esperit Sant qui ens obre aquest camí, que pot passar per fases de desordre i desorientació, ja que estem deixant un vell model d'Església clerical per anar a l'altra banda de l'Església sinodal, que encara no coneixem, però que viurem junts. Pel camí de la sinodalitat, passem del "jo" al "nosaltres" de l'Església! Conscients d'estar a la mateixa barca, avancem junts en l'alè de l'Esperit que bufa en nosaltres una nova Pentecosta.